

TA'LIM MUASSASALARIDA SOG'LOM VA IMKONIYATI CHEKLANGAN YOSHLAR O'RTASIDAGI MULOQOTNING IJTIMOIIY PERTSIPSIYASI

Jumanazarova Shodiyona

Jizzax davlat pedagogika universiteti

“O'zbek tili va adabiyoti” fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ta'lim muassasalarida sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi muloqot jarayonining ijtimoiy pertsipsiyasi tahlil qilinadi. Ijtimoiy pertsipsiya tushunchasi, uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati, sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi muloqotga ta'sir etuvchi omillar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, muloqot jarayonining samarali shakllanishi uchun inklyuziv ta'limning o'rni va natijalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy pertsipsiya, inklyuziv ta'lim, nogironligi bo'lgan shaxslar, ijtimoiy integratsiya, muloqot, stereotiplar, empatiya.

Абстрактный

В данной статье анализируется социальное восприятие процесса общения между здоровой и инвалидной молодежью в образовательных учреждениях. Научно анализируются понятие социального восприятия, его значение в образовательном процессе, факторы, влияющие на общение здоровой и инвалидной молодежи. Также будут освещены роль и результаты инклюзивного образования для эффективного формирования коммуникативного процесса.

Ключевые слова: социальное восприятие, инклюзивное образование, лица с ограниченными возможностями, социальная интеграция, общение, стереотипы, эмпатия.

Abstract

This article analyzes the social perception of the communication process between healthy and disabled youth in educational institutions. The concept of social perception, its importance in the educational process, and the factors influencing communication between healthy and disabled youth are scientifically analyzed. The role and results of inclusive education for the effective formation of the communication process are also highlighted.

Keywords: social perception, inclusive education, people with disabilities, social integration, communication, stereotypes, empathy.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi har bir inson uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash tamoyiliga asoslanadi. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan yoshlarning sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim olishi va jamiyatga integratsiyalashuvi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda muloqot muhim rol o'ynaydi, chunki aynan muloqot orqali yoshlar o'zaro tushunish, qo'llab-quvvatlash va hamkorlik qilish ko'nikmalarini shakllantiradilar.

Muloqotning samarali kechishi ijtimoiy pertsipsiya jarayoni bilan bog'liq. Ijtimoiy pertsipsiya – bu insonlarning bir-birini qanday qabul qilishi, baholashi va ular bilan qanday munosabatda bo'lishini belgilovchi psixologik jarayondir. Ta'lim muassasalarida bu tushuncha sog'lom yoshlarning imkoniyati cheklangan tengdoshlari bilan qanday munosabatda bo'lishini, ularni jamiyatga qanchalik qabul qilishini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu maqolada ijtimoiy pertsipsiyaning ta'lim jarayonidagi roli, sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi muloqotga ta'sir etuvchi omillar, inklyuziv ta'limning bu jarayondagi o'rni va natijalari ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi.

1. Ijtimoiy pertsipsiya tushunchasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati

2. Ijtimoiy pertsipsiya (social perception) – bu insonlarning o'zaro muloqoti va munosabatlarini shakllantiruvchi psixologik jarayon bo'lib, u quyidagi omillarga asoslanadi:

Shaxsiy tajriba – insonning o'z hayotiy tajribasi asosida boshqa insonlarni baholashi.

Ijtimoiy stereotiplar – jamiyatda shakllangan umumiy tushunchalar va tasavvurlar.

Emotsional omillar – insonning boshqa insonlarga nisbatan sezgi va hissiyotlari.

Ta'lim muassasalarida ijtimoiy pertsipsiya o'quvchilar va talabalar o'rtasidagi muloqot shakllarini aniqlaydi. Agar pertsipsiya ijobiy bo'lsa, sog'lom yoshlar imkoniyati cheklangan tengdoshlari bilan yaqin do'stlik o'rnatishi, ularni qo'llab-quvvatlashi va inklyuziv muhitni rivojlantirishi mumkin. Salbiy pertsipsiya esa ajratish, befarqlik va diskriminatsiyaga olib kelishi ehtimoli yuqori.

2. Sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi muloqotga ta'sir etuvchi omillar

Sog'lom yoshlarning imkoniyati cheklangan tengdoshlari bilan o'zaro muloqoti turli omillar ta'sirida shakllanadi. Ushbu omillar ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

2.1. Stereotiplar va stigma

Ijtimoiy stereotiplar imkoniyati cheklangan shaxslarni noto'g'ri qabul qilishga sabab bo'lishi mumkin. Ba'zan ular yordamga muhtoj, mustaqil bo'la olmaydi yoki jamoaga moslasha olmaydi degan qarashlar shakllanadi. Ushbu stereotiplar ta'lim jarayonida nogironligi bo'lgan yoshlarning o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytirishi va ularning jamiyatdan ajralishiga olib kelishi mumkin.

2.2. Empatiya va ijtimoiy tushunish

Empatiya – bu boshqa insonlarning hissiyotlarini tushunish va ularga nisbatan hamdardlik bilan munosabatda bo'lish qobiliyatidir. Agar sog'lom yoshlar imkoniyati cheklangan do'stlariga nisbatan empatiya bilan yondashsalar, ular bilan ijobiy muloqot rivojlanadi.

2.3. Inklyuziv ta'lim va pedagogik yondashuv

Inklyuziv ta'lim – imkoniyati cheklangan yoshlarni umumiy ta'lim jarayoniga jalb qilishni nazarda tutadi. Agar ta'lim muassasalari inklyuziv bo'lsa, muloqot uchun qulay muhit yaratiladi. Maxsus pedagogik metodlar yordamida barchaga qulay sharoit yaratish mumkin.

2.4. Oila va jamiyat ta'siri Ota-onalar va jamiyatning ta'lim jarayoniga bo'lgan munosabati muhim ahamiyatga ega. Agar oila farzandiga imkoniyati cheklangan yoshlar bilan do'stona munosabat o'rnatish muhimligini o'rgatsa, bu jarayon yanada samarali kechadi.

3. Muloqot natijalari va jamiyatga ta'siri

Sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi samarali muloqot quyidagi natijalarga olib keladi:

Ijtimoiy integratsiya – Nogironligi bo'lgan yoshlarning jamiyatda faol ishtirok etishi. Stereotiplarning kamayishi – Yoshlar o'rtasida noto'g'ri tushunchalar va stigma yo'qoladi.

Ijtimoiy ko'nikmalarning rivojlanishi – Sog'lom yoshlar ham, imkoniyati cheklangan yoshlar ham o'zaro muloqot orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Biroq, agar bu jarayon noto'g'ri boshqarilsa, diskriminatsiya, ajralish va kommunikatsion to'siqlar kuchayishi mumkin.

Xulosa

Sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi muloqotni rivojlantirish jamiyatdagi inklyuzivlikni kuchaytiradi. Buning uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

1. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish – ta'lim muassasalarida barchaga teng sharoit yaratish.

2. Stereotiplarni bartaraf etish – yoshlar o'rtasida imkoniyati cheklangan shaxslar haqida to'g'ri tushunchalarni shakllantirish.

3. Pedagogik va psixologik dasturlarni kuchaytirish – empatiya va inklyuziv madaniyatni rivojlantirish.

Shunday qilib, inklyuziv ta'lim va ijtimoiy muloqotni rivojlantirish orqali teng huquqli va adolatli jamiyat qurish mumkin.

Ta'lim muassasalarida sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi muloqot jamiyatning inklyuziv taraqqiyotiga xizmat qiluvchi muhim omillardan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bunday muloqot yoshlarning ijtimoiy moslashuvi, empatiya hissining shakllanishi va jamiyatga integratsiyalashuvi uchun katta ahamiyatga ega.

Biroq, muloqot jarayonida ba'zi to'siqlar, jumladan, ijtimoiy stereotiplar, psixologik bar'yerlar va infratuzilma muammolari mavjud. Ushbu to'siqlarni bartaraf etish uchun ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni kengaytirish, maxsus metodikalar va texnologiyalarni joriy etish hamda yoshlar orasida ijobiy ijtimoiy pertsipsiyani shakllantirish muhimdir.

Shunday qilib, sog'lom va imkoniyati cheklangan yoshlar o'rtasidagi samarali muloqot jamiyatda bag'rikenglik, hamkorlik va o'zaro tushunishni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu boisdan, ta'lim muassasalarida inklyuziv muhitni yaratish nafaqat insonparvarlik tamoyillariga mos keladi, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omili sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Raxmanova V.S. Maxsus pedagogika. Toshkent: G'afur G'ulom, 2004.
2. Vygotskiy L.S. Defekt va kompensatsiya. // "Defektologiya muammolari". Moskva, 1996.
3. Kryjanovskaya L.M. Inklyuziv ta'lim sharoitida psixologik korreksiya.
4. Muzaffarova X.N., Tangirova D. Inklyuziv ta'lim. library.samdukf.uz.
5. Musurmonova O. Umumiy pedagogika. Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi, 2020. ISBN 978-9943-6679-0-7.
6. Mahmudxodjayeva L.S., Arxangelskaya Ye.G. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish istiqbollari.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori PQ-4312. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida, 2019-yil 8-may.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori PQ-4860. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga inklyuziv ta'limni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida, 2020-yil 13-oktabr.